

לפרשת שופטים – תשע"ד

מתי מותר לחקור עתידות?

הרב איתי טוכפלד

אחת מהמצוות הכתובות בפרשה, היא האיסור ללכת לקוסמים ולדרוש אל המתים: **כִּי אַתָּה בָּא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֵבֹת הַגּוֹיִם הָהֵם: לֹא יִמָּצֵא בְּךָ מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בְּאֵשׁ קֶסֶם קְסָמִים מְעוֹן וּמְנַחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף: וְחָבֵר חָבֵר וְשָׂאֵל אוֹב וַיִּדְעֵנִי וְדָרַשׁ אֶל הַמֵּתִים: כִּי תוֹעֵבֹת ה' כָּל עֲשֵׂה אֵלֶּה וּבְגַלְלַת הַתוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה ה' אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפְּנֵיךָ: תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ:**

מה הסיבה שבגללה אסור ללכת אל אותם קוסמים? מסביר רש"י: **תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ** - התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות. לכאורה האיסור מובן והגיוני. אלא שאם אנו ממשיכים לקרוא כמה פסוקים הלאה, אנו נתקלים בדבר מאוד תמוה: **כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם אֶל מְעַנְנִים וְאֶל קְסָמִים יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כֵן נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ: נְבִיא מִקֶּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כָּמֹנִי יָקִים לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּ:**

כלומר אם אדם מעוניין לחקור אחר העתידות, אל לו לפנות אל הקוסמים ודרושי המתים השייכים לחוקות הגויים, אלא יפנה לנביא, שאותו מינה הקב"ה והשרה עליו רוח ממרום. כוחותיו של הנביא שייכים לקדושה, בניגוד לקוסם שכוחותיו נובעים מטומאה. אך אם הסיבה שאסור לפנות אל הקוסם היא מצד המצוה להיות תמים עם ה' ולא לחקור אחר העתידות, כפי שרש"י מסביר, מה אכפת לנו את מי שואלים? מדוע ישנו הבדל אם מדובר בקוסם או בנביא? לשניהם אמור להיות אסור לפנות ולברר מה יהיה בעתיד?! יש הנוהגים מתחילת חודש אלול לומר את מזמור כז בתהילים: "לדוד ה' אורי וישעי". דוד המלך פונה לריבונו של עולם בבקשה: "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש". מהי אותה בקשה? "שבת בבית ה' כל ימי חיי, לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו". רבים מקשים על בקשתו של דוד: אם כבר ביקשת לשבת בבית ה' כל ימי חייך, מדוע החלטת בסופה של הבקשה לצמצמה לביקור קטן בהיכלו? מה שייך לבקש ביקור קצרצר לאחר בקשה עצומה לשהות יומם ולילה במשך כל החיים בבית ה'?

ישנם שרוצים ליישב שאלה זו ע"פ שאלה מפורסמת נוספת: הנביא הושע אומר: "וארשתוך לי לעולם". ידוע ששלב האירוסין הוא מוגבל בזמן ומסתיים בתחילתה של החופה היוצרת נישואין. לכאורה השלב האידיאלי אליו יש לשאוף הוא הנישואין ולא להשאר מאחור בשלב האירוסין? מדוע, אם כן, הנביא מבקש אירוסין לעולם?

ומתרצים שאמנם ישנה מעלה גדולה בשלב הנישואין, אך ישנה מעלה גדולה עוד יותר בשלב האירוסין. זהו שלב של התחדשות בכל יום, של ריגוש גדול, של אהבה רגשית שעדיין אינה תלויה בקירבה גופנית ואם כן זוהי אהבה שבאמת אינה תלויה בשום דבר. הנביא מבקש אותה קירבת אלוקים בלי שחיקה, שכל יום תהיה בעינינו כחדשה, עם התלהבות עצומה. כך ניתן להסביר את בקשתו של דוד המלך. מבחינת הזמן בו הוא מעוניין לשהות בבית ה', הוא נצחי. אך דוד מבקש גם התלהבות גדולה, כמו אורח שקופץ לכמה רגעים לביקור בשמחה גדולה מאוד שלא מספיקה להישחק בפרק זמן קצר זה. דוד מבקש לשבת בבית ה' כל ימי חיי, ובכל ימי חיינו להרגיש אותה התלהבות נעורים של שמחת האירוסין. הסבר נוסף לשאלה זו על דוד המלך שמעתי מהרב אלישע וישליצקי, ע"פ הגמרא בנדרים דף

מ עמוד א:

"מעשה בתלמיד אחד מתלמידי ר' עקיבא שחלה, לא נכנסו חכמים לבקרו, ונכנס ר' עקיבא לבקרו, ובשביל שכיבדו וריבצו לפניו חיה, א"ל: רבי, החייתני! יצא ר' עקיבא ודרש: כל מי שאין מבקר חולים - כאילו שופך דמים."

מה עשה ר' עקיבא? לא כתוב שהתפלל עליו שיבריא, לא כתוב שנתן לו סגולות וקמיעות. ר' עקיבא טאטא את הבית ועשה ספונג'ה, פתח את החלון ואוורר את החדר! ישנה מצות ביקור חולים. מה משמעות המצוה? האם די להגיע אל החולה ולשהות אצלו? ואולי לפעמים לעשות זאת בדיוק בשעה שהוא מעוניין לנוח או לאכול, אבל מכיוון שאנו עוסקים במצות ביקור חולים, מה אכפת לנו מה הוא רוצה כעת?! בא ולימד אותנו ר' עקיבא שמצות ביקור חולים היא מלשון "ביקורת". לבקר ולבדוק מהם צרכיו של החולה ולפעול על פיהם. לפעמים אולי מצות ביקור חולים תהיה דוקא בהימנעות מלהגיע, אם היא מזיקה ומפריעה לחולה. ר' עקיבא זיהה שהצרכים של תלמידו הם נקיון הבית וטיפוחו, ודברים אלו הם שהחיו את נפשו. יצא ר' עקיבא ודרש: "כל מי שאין מבקר חולים כאילו שופך דמים!"

ע"פ זה ניתן להבין את בקשת דוד המלך המתפלל לריבונו של עולם שיאפשר לו "לבקר בהיכלו". מהו אותו ביקור? אין הכוונה לקפיצה קטנה, אלא באותה לשון של ביקורת ובדיקה מהן משימותיו שעליו לקבל בעקבות ישיבתו בבית ה'. לא רק כיצד הוא מתמלא קדושה בבית ה' ומרגיש עליו רוחני, אלא מה הוא לוקח משם כדי לפעול ולעשות, לתקן ולהשפיע. ממילא אין סתירה בין שני חלקי הפסוק. מבחינת הזמן בו דוד המלך מבקש לשבת בבית ה', אין הגבלה לשאיפותיו. אך מה יעשה שם? עם מה יצא משם? זה מתברר בחציו השני של הפסוק: "ולבקר בהיכלו". מבקש דוד לדעת כיצד עליו לנהוג ולפעול עם ריבונו של עולם במשימותיו שיטיל עליו.

לפי הסבר זה, נוכל לענות על השאלה הראשונה. ישנו הבדל עצום בין אדם שניגש לקוסם כדי לחקור אחר העתידות, לבין מי שניגש לנביא. מי שבא לקוסם עובר על מצות "תמים תהיה עם ה' אלקיך". לעומת זאת מי שניגש לנביא עושה זאת ממקום אחר לגמרי. הוא ניגש אליו לא מתוך סקרנות מיותרת, אלא מתוך רצון לדעת מה ראוי לעשות כדי לקיים מצוותיו, מהן משימותיו ותפקידו באנושות ולשם מה נוצר! הנביא היה אומר לאדם מה שורש נשמתו ומה יעודו בעולם, כיצד הוא מסוגל להשפיע על הכלל כולו במעשיו המיוחדים לו בלבד. החקירה אחר העתיד אצל הנביא היא לא מתוך סקרנות, אלא כדי לדעת מה הצעד הבא בו עלינו לנקוט ועל פי היעוד העתידי לתכנן את עבודתנו בשלימותה.